

HOOFTENTOONSTELLING OVER MENSEN EN MACHINES

vijfde verdieping

Intro

Welkom in het Industriemuseum.

Tot 1975 was op deze plek de katoenspinnerij Desmet-Guequier actief. Lawaaierige machines, hardwerkende arbeiders en karretjes boordevol bobijnen met garen vulden deze fabriekshal. De oude vloer, het typische zaagtanddak en de geur van machineolie zijn vandaag stille getuigen van dit bruisende textielverleden.

Ontdek in deze tentoonstelling de veelbewogen industriële geschiedenis, met de textielindustrie als rode draad. Twaalf getuigenissen van ondernemers, handelaren en arbeiders nemen je mee, van 1650 tot nu. Drie eeuwen werken, leven en overleven. Een universeel verhaal van mensen en machines en hoe die de wereld rondom ons veranderen.

Box 1: 1650 tot 1800

Boeren, boeren en nog eens boeren. Het merendeel van de bevolking leeft van het land. In Vlaanderen en het westen van Brabant zijn het vooral arme keuterboeren die een klein lapje grond huren en bewerken. Overleven, daar draait het in de meeste gezinnen om.

's Avonds en in de wintermaanden werken de boerenfamilies thuis aan hun spinnewiel en weefgetouw. Moeders en dochters spinnen het vlas tot draad, vaak uren aan een stuk. Vaders en zonen weven het dan weer tot lijnwaad. Zo maken de boeren meters en meters linnen, die de handelaar opkoopt. De Gentse Vrijdagmarkt is het kloppende hart van de Vlaamse textielhandel. Vooral in Spanje en haar kolonies zijn de stoffen erg gegeerd.

Ondernemers richten in de stad grote ateliers op, waar ze de productie centraliseren. Maar alles is nog handwerk. Om de werktuigen aan te drijven is er alleen natuurlijke kracht: wind, water of de spierkracht van mens en dier.

Box 2: 1800 tot 1870

Katoen wordt koning. Mensen dragen tot dan kledij uit wol en linnen. Maar de Indische katoenen stofjes worden razend populair. Britse ondernemers nemen de wereldwijde handel en productie van katoen in handen. Stoomkracht, technische verbeteringen en nieuwe machines drijven de volumes en winsten op.

De industriële revolutie sijpelt door naar andere delen van Europa. Gentenaar Lieven Bauwens smokkelt machines over naar het vasteland en richt er textiel fabrieken op. In een mum van tijd is ook Gent een industriestad met rokende schoorstenen en fabrieken vol kabaal. Met karren en stoomtreinen vol Waalse steenkool, en een massa werkvolk. Heel wat gezinnen zien hun leven veranderen.

Migratie is voor veel werkloze boeren de enige uitweg om te overleven. De industrie trekt aan. Vrouwen en kinderen gaan mee aan de slag in de fabriek. Hoe meer werkende gezinsleden, hoe meer brood op de plank. Arbeiders wonen opeengepakt in beluiken, een wirwar van steegjes met kleine, vochtige woningen. De armoede is schrijnend. Het verzet van de arbeiders groeit.

Selfactor

De imposante selfactor brengt je terug naar de textiel fabrieken van honderd jaar geleden. De spinmachine is de opvolger van de Mule Jenny. Ze kan nog meer bobijnen met draad tegelijkertijd spinnen, volledig automatisch.

De selfactor krijgt in 1992 opnieuw bekendheid door de film Daens van Stijn Coninx. Op een bepaald moment wordt de kleine Milleke door de machine verpletterd. De productie moet op volle toeren draaien. Elk plukje katoen telt. Daarom worden kinderen onder de selfactors ingezet om het katoenpluis op te rapen.

Box 3: 1870 tot 1950

De industrie dijt uit. België ontpopt zich tot de vijfde economische grootmacht ter wereld. Textiel en machines uit Gent kennen wereldfaam. Wetenschap en industrie vinden elkaar en nieuwe uitvindingen zien het licht. Betere communicatie- en transportmiddelen maken de wereld steeds kleiner. Kapitaal, goederen en mensen gaan makkelijker heen en weer over de grenzen.

Time is money. Productiviteit is het toverwoord van de fabrieksbazen. Strikte arbeidstijden, strenge regels en snelle machines drijven het ritme maximaal op. De arbeiders strijden voor meer rechten. De machines zijn te gevaarlijk, de lonen te laag, de werkdagen te lang. Ze verenigen zich in vakbonden. Samen wroeten, samen feesten, samen staken.

De eerste sociale wetten leggen vrouwen- en kinderarbeid aan banden. Vanaf het begin van de twintigste eeuw volgen nieuwe wetten en maatregelen. De arbeidsduur wordt beperkt, de veiligheid in de fabrieken verhoogd, het eerste vakantiegeld uitbetaald. Ook de lonen stijgen. Arbeidersgezinnen krijgen het beetje bij beetje beter.

Box 4: Na 1950

De textielindustrie verliest na de Tweede Wereldoorlog haar koppositie. De concurrentie met het buitenland is bikkelhard. De werkdruk, de vrees voor jobverlies en de lage lonen maken de textielsector niet aantrekkelijk. Het gloednieuwe staalbedrijf SIDMAR en de Zweedse autoconstructeur Volvo kiezen de Gentse haven als uitvalsbasis. Elders en beter, denken veel textielarbeiders.

Gastarbeiders uit Turkije en Noord-Afrika moeten het personeelstekort verhelpen. In de jaren 1960 kent de textielsector nog een korte bloeiperiode. Maar de wereldwijde oliecrisis van 1973 slaat hard toe. Investerings in geautomatiseerde machines en maatregelen van de overheid baten niet. Het ene bedrijf na het andere sluit de deuren. Werkloze arbeiders zoeken een uitweg, met vallen en opstaan.

De dienstensector wint aan belang. Steeds meer mensen gaan aan de slag als verpleger, informaticus, onderwijzer, winkelier of advocaat. De Belgische textielsector maakt voortaan hoogtechnologisch textiel. Kleren worden door goedkope arbeiders gemaakt in lageloonlanden, vooral Azië. Waar de katoenproductie ooit begon.